

БЪЛГАРСКИ ИСТИКОСЛЕДВАНИЯ
Изходящ № дата 201 г.
Зходящ № 505 дата 18.08. 2022г.
София: 1113, Бул. Шипченски проход № 52, бл. 17 Тел: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91

СТАНОВИЩЕ

относно материалите, предоставени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ обявен в Държавен вестник (бр. 30 от 15.04.2022) по професионално направление 2.2. История и археология, специалност „История на България“ (Аграрна икономика и общество през XVII-XVIII век) за нуждите на секция „Българите, Османската империя и Европа“ в Института за исторически изследвания /ИИИ/ към БАН.

Автор: проф. д-р **Надя Манолова-Николова**, член на Научното жури

Софийски университет „Св. Климент Охридски”,

професионално направление 2.2. История и Археология

1. Данни за конкурса

В обявения конкурс за „професор“ като единствен кандидат участва доц. д-р **Стефка Георгиева Първева**. Процедурата и произтичащите от нея изисквания съгласно Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности на БАН /14.06.2021 г./ са спазени, видно от представената документация. При запознаването ми с нейното съдържание не установих допуснати нарушения.

2. Данни за кандидата

Доц. д-р Стефка Първева завършва специалност История в Исторически факултет на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ като магистър през 1982 г. Приета е за редовен аспирант през 1984 - 1987 г. в Института по история – БАН. Две години след края на аспирантурата защитава докторската си дисертация на тема “Българското население в края на XVII и началото на XVIII в. Демографски и социално-икономически аспекти” под научното ръководство на ст. н. с. I ст. дин Елена Грозданова. /Диплома № 19026 / 30.05.1989 г. /.

Междувременно натрупва преподавателски опит като учител по история за годините от

1982 до 1984 и зам. директор в у-ще „Димитър Благоев“ на гр. Свищов. След докторантурата е назначена за проучвател в Института по история, БАН. Научната ѝ кариера се развива постепенно от научен сътрудник /1988 г./ към същия институт до доцент /старши научен сътрудник II ст. / през 2007 г. в Института по история, БАН. /Свидетелство на ВАК № 24043 / 29.01.2007 г./ Към срока на конкурса за професор Ст. Първева е доцент в секция „Българите, Османската империя и Европа“ в ИИСтИ към БАН.

На основата на богатата езикова култура и компетентност, владеейки английски, френски, руски и османотурски език доц. Първева прави много научни специализации в изтъкнати, високо престижни научни и университетски центрове в чужбина: през 1992 - International Society for Eighteenth-Century Studies, Naples; 1992 - Laboratoire de Démographie Historique, École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris; през 1994, 1997, 2005 в Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Istanbul; 1999 – Rikkyo University, Tokyo ; 2000 – Skilliter Center for Ottoman Studies, Newnham College, Cambridge.

Обществената ѝ ангажираност включва отговорно участие в Българското дружество за изучаване на XVIII век, а също така членство в редакционната колегия на сп. Исторически преглед от 2008 до 2021 г. Същевременно от 2012 г. доц. Първева е член на Научния съвет на ИИ/ИИСтИ на БАН, а от 2021 г. е научен секретар на Научния съвет на ИИ/ИИСтИ.

Колегата Първева постепенно се утвърждава в българската историческа наука с поредица от изследвания върху селското население (рая и аскери) в балканските територии на Османската империя; военните структури в провинция Румелия и включването на българите в тях, с изследване на религиозните институции и културните взаимоотношения между етническите и религиозните групи в османското общество на Балканите, както и с проблеми на историческата демография в периода на XVII – XVIII век. От приложените документи за конкурса проличават нейните многократни участия в международни и национални научни форуми, работата ѝ по редица индивидуални научни проекти, така също в колективни международни и национални проекти.

Богатата научна биография на доц. Първева, последователка на известните български учени проф. Елена Грозданова, проф. Цветана Георгиева, проф. Стефан Андреев и др., сочи нейното възходящо развитие като един от изтъкнатите представители на

съвременната българска османистична наука от края на XX и началото на XXI в.

3. Описание на научните трудове

В конкурса за професор доц. Ст. Първева представя 18 студии и статии, включително монографията *„Богатство и бедност сред селските общности в провинция Румелия през XVII – XVIII век. Изследване и документи.“* Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, София, 2022, 568 с. и статия в престижното издание *The Encyclopaedia of Islam, Three*. Ed. by Kate Fleet, Gudrun Krämer, Denis Matringe, John Nawas, and Everett Rowson. Brill: Leiden • Boston, 2014, 72-73. Няколко от българските статии и студии са публикувани на английски език в значими национални и периодични издания. Всички те свидетелстват за задълбочените научни интереси на авторката. Така също са доказателство, че една от нейните основни задачи като изследовател, базиращ своите изводи и тези на документална основа е да издирва, превежда и въвежда в научно обръщение предимно османски извори, съчетавани с разнообразни други такива. Същевременно публикациите отразяват етапите, през които преминава нейното формиране като учен и изследовател на проблематика върху времена, често традиционно възприемани за „тъмните векове“ в българската история.

По мое мнение, посочените в справка и предоставени за рецензиране трудове са съобразени с изискванията на конкурса и ги приемам без забележки. Те представят убедително мащабите на научноизследователската дейност на Ст. Първева, осъществена след избора ѝ за доцент. Видно е също така, че с годините тя задълбочава работата си с архивните източници и разглежда, често в плана на микроисторията, но и в духа на Ф. Бродел, неизследваните въпроси за причините, характеризирали XVII в. като трудно столетие, за усвояването и организацията на аграрното пространство на Балканите, социалната диференциация сред селското население – християни и мюсюлмани и мн. др. Характерен похват на авторката при изграждането на научните текстове е въвличането и заинтригуването на читателя в специфичния анализ на използваните извори. Подчертавам умението на колежата Първева да градира сложността на историческия разказ, „движейки“ се от изясняване менталните нагласи на изследваните обществени слоеве /селяни, военни лица, работници в чифлиците, занаятчии, странстващи и уседнали търговци, и мн. др./ към изучаване тяхната стопанска активност, материалното им положение и място в социалната йерархия. Въз

основа на детайлно проучване на османски, български и други чужди свидетелства /става дума за десетки обработени документи, представени в голямата си част чрез диаграми и таблици!/ за посочената проблематика, в нейните изследвания XVII-то столетие е изпълнено с живи, дейни персонажи, разнообразни житейски сюжети, сложни пренареждания в османското общество, упадък с нови тенденции и нови герои. Видно е, че доц. Първева открива нови насоки, в които продължава да задълбочава изследването на проблеми, тематично свързани с нейните научни интереси.

4. Научни приноси

В ограничените рамки на становището не би могло да се анализират в детайли всички приносни моменти в научната продукция, предложена за конкурса. Основно и най-важно място сред представените за рецензиране трудове има новоизлязлата монография на доц. Първева „Богатство и бедност сред селските общности в провинция Румелия през XVII – XVIII век. Изследване и документи“. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, София, 2022, 568 с. Най-важният принос в книгата, по мое мнение, е постигнатата в детайли характеристика на основни типове от селското население в Румелия за посочения период. Следващият важен принос е в дял втори на монографията съдържащ отделен корпус от извори, обхващащ преводите на 130 наследствени описа от страниците на сиджилите на кадийския съд, функционирали в градовете София, Видин и Русе през XVII и XVIII в. Трудът представлява успешен завършек на продължителната изследователска, редакторска и преводаческа дейност, осъществявана чрез разработването на редица детайли, съставили една цялостна картина на богатството и бедността сред селяните в Румелийската провинция на империята през посочените векове.

Необходимо да се изтъкнат приносите на доц. Първева и в изследването на някои от специфичните професионални групи от селските общности като кираджии и арабаджии, техния социален статус и практики; профилите на представители на християнската и мюсюлманската религиозни институции през XVII в., стопанското им поведение, различията в източниците на приходи, в разходите на семейния бюджет; и пр.

По мое мнение специален интерес представлява приносът на колежата Ст. Първева в изясняване на механизмите, чрез които се запазва споменът за войната, нейните поражения и последици, паметта за войната в общественото съзнание. Отново

проучванията по тази тема са изградени на конкретни примери с поведението на населението от Никопол, Силистра, районите около тях, с песенния фолклор, осъдил жестокостите на влашкия войвода Михаил Витязул като непростимо грехопадение. Към общата тема за това как се пренася и съхранява информация за важни събития и личности, доц. Първева подхожда както изучавайки устната така и писмената традиция. Проследява процеса на създаване и съхраняване в архивни сбирки на документи, носители на разнообразна информация, анализира механизмите на създаване и пренасяне на спомена за събития и личности през поколенията.

Направената справка за цитиранията на научните трудове на доц. Първева е още едно убедително доказателство за значимостта на постигнатите резултати в тях.

5. Преподавателска дейност

Доц. Ст. Първева е подготвила редовния докторант към ИИСТИ Стефан Христов Димитров, който успешно защити през 2013 г. дисертация на тема: „Население и селища в Сакар планина и прилежащия ѝ район през XV-XVI век“.

В различни периоди от време тя развива преподавателска работа в Шуменския и Софийския университет, изнасяйки редица лекции по проблеми от историята на българските земи под османска власт. Специално подчертавам нейния значим принос към популяризирането на българската османистика с изнесените лекции в университетите на Флоренция, Токио и Кембридж.

Заключение

След запознаването ми с представените по конкурса материали и научни трудове, и посочването на техните научни приноси, намирам за напълно основателно да дам своя положителен вот за избор на доц. д-р **Стефка Първева** на академичната длъжност **„ПРОФЕСОР“** по професионално направление 2.2. История и археология „История на България“ (Аграрна икономика и общество през XVII-XVIII век) за нуждите на секция „Българите, Османската империя и Европа“ в Института за исторически изследвания /ИИИ/ към БАН.

1 август 2022 г.

София

.....

проф. д-р Надя Манолова-Николова

